

Sciuro-hypnum dovreense (Limpr.) Draper & Hedenäs**kerosuikerosammal, jökelgräsmissa**

Erittäin uhanalainen EN

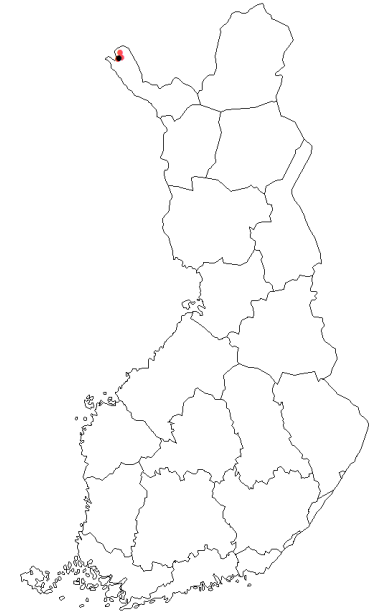
§ · B1ab(iii) + 2ab (iii)

Heimo: *Brachytheciaceae* Lahko:*Hypnales* Luokka: *Bryopsida***Tunnistaminen**

Kerosuikerosammal on melko pienikokoinen, sentin tai kahden mittainen haarapesäkkeinen lehtisammal, joka muodostaa löyhästi maanmyötäisiä kasvustoja. Versot ovat kärjistään kellertävän- tai puhtaanvihreitä, tyviosat ovat ruskehtavia. Versot haarovat epäsäännöllisesti ja haarat ovat hiukan maata kohden käyristyviä, mutta käyryys ei ole yhtä säännöllistä kuin lähisukuisella koukusuikerosammalella *Sciuro-hypnum reflexum*. Varsilehdet ovat kuivana löyhästi vartta vasten painuneita, poimuttomia ja herttamaisia, leveän pyöreästä tyvestä melko jyrkästi lyhyeksi, nipukalliseksi kärjeksi kapeenevia. Lehden kärjen karvamainen kärkiosa puuttuu. Lehtien laita on heikosti hampainen tai lähes ehjä, ja keskisuoni voimakas, pitkälle lehden kärkeen ulottuva. Tyvinurkkasoluryhmä erottuu selvänä, usein hiukan pullistuneena ryhmänä lehden muusta solukosta, mutta sen solujen muoto vaihtelee epäsäännöllisen suorakaiteen muotoisista neliömäisiin. Tyvinurkkasolut ovat paksuseinäisiä ja usein ruskehtavaksi värjäytyneitä. Haaralehdet eroavat hiukan varsilehdistä, ja ne ovat kooltaan hiukan varsilehtiä pienempiä ja kapeampia.

Kerosuikerosammal muistuttaa lähisukuisia koukku- ja tunturisuikerosammalia *Sciuro-hypnum glaciale*. Jälkimmäinen kasvaa myös

samanlaisilla kasvupaikoilla kuin kerosuikerosammal, mutta on kooltaan hiukan suurempi. Tunturisuikerosammalen ja kerosuikerosammalen erottaa parhaiten niiden varsilehtien muodon, asennon, kärjen ja keskisuonen pituuden avulla. Kerosuikerosammaleeseen verrattuna tunturisuikerosammalen versot ovat harvaan haarovia. Varsilehdet ovat kolmiomaisen pitkänpuikeita, muodoltaan pitkänomaisempia ja kapeampia kuin kerosuikerosammalella eivätkä ne kuivana ole yhtä selvästi vartta vasten painuneita. Lehden kärki jatkuu usein taipuilevana ja karvamaisena. Keskisuoni on lyhyempi ja heikompi kuin kerosuikerosammalella eikä se yleensä ulotu lehden kärkeen saakka. Tyvinurkkasolut ovat tunturisuikerosammalella neliömäisiä ja reunan suuntaisina riveinä.

Koukusuikerosammal kasvaa harvoin samoilla kasvupaikoilla kuin kerosuikerosammal, sillä sen levinneisyys Suomessa keskittyy metsäympäristöihin. Pohjoisimmat esiintymät ulottuvat kuitenkin keskipaljakalle saakka. Lajinimensä mukaisesti koukusuikerosammalen haarat ovat kuivina säännöllisesti kasvualustaa kohti käyristyneitä. Varsilehdet ovat muodoltaan suikeita, kapean kolmiomaisia, ja ne kapenevat tasaisesti päättyen pitkään, karvamaiseen kärkeen. Varsilehtien johteet ovat leveämmät kuin kerosuikerosammalella. Tyvinurkkasoluryhmä on selvärajainen ja koostuu joukosta neliömäisiä, paksuseinäisiä soluja, jotka ovat lehden laidan suuntaisina riveinä.

Levinneisyys

Lajin taksonomia on pitkään ollut epäselvä, ja sen takia levinneisyystiedot ovat toistaiseksi puutteellisia. Ne täydentyvät vasta, kun kerosuikerosammal opitaan tuntemaan paremmin koko esiintymisalueellaan. Nykytietojen mukaan kerosuikerosammal on arktis-alpiininen, pohjoisen pallonpuoliskon laji, ja sen on Euroopan esiintymien lisäksi varmistettu esiintyvän ainakin Venäjällä Kuolan niemimaalla, Altai-vuoristossa ja Beringinsalmen alueella. Keski-Euroopassa levinneisyys rajoittunee Alpeille, josta esiintymätietoja on Sveitsistä. Muissa Pohjoismaissa se esiintyy Ruotsin ja Norjan pohjoisten maakuntien tunturialueilla. Suomessa kerosuikerosammalella on vain pieni esiintymäalue Enontekiön suurtuntureiden korkeimpien huippujen tuntumassa. EnL.

Biologia

Kerosuikerosammal on yksikotinen. Sen ei ole kuitenkaan Suomessa havaittu lisääntyvän suvullisesti. Myös muualla maailmassa suvullinen lisääntyminen on harvinaista, ja itiöpesäkkeitä kehittyä vain harvoin.

Kerosuikerosammal kasvaa keskipaljakan kausikosteilla puronvarsilla, lähteiden ympäristöissä tai lumenviipymien sulamisveden kostuttamalla paljaalla maalla. Kaikki esiintymät sijaitsevat dolomiittikalliopaljastuma-alueella, jonka kasvillisuuteen kuuluu edustava joukko maamme hienointa tunturien runsasravinteisten kasvupaikkojen kalkinvaatijakasvisto. Myös muualla maailmassa lajin esiintymät ovat kaikki vuoristojen alpiinisilla alueilla.

Seuralaislajit

Kerosuikerosammalen kanssa samoilla kasvupaikoilla tavataan putkilokasveista esimerkiksi isokissankäpälä *Antennaria villifera*, arnikki *Arnica alpina*, tunturikynsimö *Draba fladnizensis*, hapro *Oxyria digyna*, karvakuusio *Pedicularis hirsuta*, vaivaispaju *Salix herbacea* ja lumileinikki *Ranunculus nivalis*. Kasvupaikkojen sammallajistoon kuuluvat lajit ovat enimmäkseen runsasravinteisella, kostealla maalla viihtyviä lajeja: paljakkakuurasammal *Anthelia jurazkana*, tunturisuikerosammal, kiiltoomenasammal *Bartramia ithyphylla*, lettohiiren-

sammal *Bryum pseudotriquetrum*, pikkuvesikonsammal *Dichodontium pellucidum*, kalkkikarvasammal *Ditrichum flexicaule*, tunturikellosammal *Encalypta alpina* ja lettotihkusammal *Onchoporus virens*.

Kannan kehitys ja uhanalaisuus

Tuoreita havaintotietoja on vain yhdestä Enontekiön suurtuntureilla sijaitsevasta esiintymästä, Guonjarvåggi (1936, 2010). Vanhoja havaintoja on Duolljehuhput- (1989), Govddosgáisi- (1955) ja Gahperuslátnjá-tuntureilta (1935). Esiintymien pienen lukumäärän ja esiintymisalueen suppeuden takia satunnaistekijät voivat helposti heikentää kerosuikerosammaleesiintymien tilaa. Koska suvullinen lisääntyminen on harvinaista ja keskipaljakan korkeudella sijaitsevia kalkkivaikutteisia kasvupaikkoja on Suomen suurtuntureilla niukasti, levintä uusille kasvupaikoille on luultavasti harvinaista. Kasvupaikkojen kuluminen esimerkiksi porojen laidunnuspaineen takia voi myös uhata esiintymiä. Ilmastonmuutoksesta johtuva kuivuminen ja keskipaljakan kasvillisuuden ja sen lajien välisen kilpailutekijöiden muuttuminen voivat uhata kausikosteita, valuvesien viilentämiä kasvupaikkoja vaativaa lajia.

Uhanalaisuus Euroopassa

EUR: LC EST: -, NOR: LC SWE: LC

Kerosuikerosammal ei ole uhanalainen Euroopassa eikä naapurimaissamme Norjassa tai Ruotsissa.

Suojelu

Kaikki esiintymät sijaitsevat Käsivarren erämaa-alueella. Lajille soveliaat dolomiittipaljastuma-alueen kasvupaikat ovat lajistoltaan suurtunturialueidemme parhaiten tunnettuja, joten uudet esiintymälöydöt tuskin tulevat suuresti lisäämään tunnettujen esiintymien lukumäärää. Vanhoihin näytetietoihin perustuvien havaintojen nykytila Duolljehuhput-, Govddosgáisi- ja Gahperuslátnjá-tuntureilla tulee tarkistaa.

Synonyymit

Brachythecium glaciale Schimp. var. *dovrense* Limpr.

Brachythecium reflexum (Starke) Schimp. var. *dovrense* (Limpr.) Loeske

Brachythecium dovreense (Limpr.) J.J. Amann
Sciuro-hypnum glaciale (Schimp.) Ignatov &
Huttunen var. *dovreense* (Limpr.) Ochyra &
Zamowiec

Kirjallisuus

Draper, I. & Hedenäs, L. 2009: *Sciuro-hypnum dovreense* (Limpr.) Draper & Hedenäs, a distinct Eurasian alpine species. *Cryptogamie, Bryologie* 30: 289-299.

Viittaus

Huttunen, S. 2014: *Sciuro-hypnum dovreense* – erittäin uhanalainen.